

ja Jakca in Metoda Badjura ter inventar filmskih obzornikov, sledil je še tretji del njegovega inventarja filmov, ki so bili prevzeti v arhiv v letih 1982–1996.

Vseskozi pa je skrbel, da so bili zbrani filmski zakladi predstavljeni širši javnosti na številnih filmskih projekcijah po Sloveniji ter tako širil zavest in vedenje o slovenski filmski dediščini. Pripravil je tudi dve tematski razstavi, Filmski obzornik 1946–1951 – zrcalo časa in Filmska ustvarjalnost Metoda in Milke Badjura.

Omeniti je treba tudi njegovo pobudo za »arhivska filmska snemanja« in film o dr. Franu Zwitteru ter njegov scenarij za film Soseska, v katerem je upodobil sliko življenja na vasi v svoji rodni Beli krajini, ki jo je vedno nosil v svojem srcu. V svojih spominih na delo v Slovenskem filmskem arhivu z naslovom Utrinki filmskega arhivista, ki so bili objavljeni v knjižici Slovenski film in njegovo varovanje/ 30 let Slovenskega filmskega arhiva pri Arhivu Republike Slovenije je z največjim žarom pisal prav o nastanku tega filma: *»Ob obiskih v domačem kraju pod Gorjanci sem spoznal, da soseske, ki so v preteklosti odigrale na vasi pomembno vlogo samopomoči, zamirajo. Mnogi, zlasti mlajši vaščani so se odselili in se zaposlili v mestih. Zavzetost za skupne vaške zadeve je začela pojemati. Etnografi in zgodovinarji so sicer pisali o soseski razprave in članke. Prepričan sem bil, da bi filmska upodobitev ohranila spomin na sosesko v pristnejši podobi. Vzel sem pero in po nasvetu režiserja Milana Ljubića dokončal scenarij za dokumentaren film ‚Soseska‘ v Drašičih, vasi severovzhodno od Metlike. V Drašičih je vaška skupnost ohranila vse oblike svoje dejavnosti iz preteklosti in se v zadnjih letih celo krepi. Soseska na občnem zboru v vaški kleti vsako leto na belo nedeljo izvoli odbor, ki bo v naslednjem letu skrbel za skupne zadeve. Scenarij za film je Viba film sprejel in tako se je filmska ekipa na belo nedeljo (v aprilu) 1974 leta napotila v Drašiče, ko so vaščani pripravili občni zbor soseske. Vaška klet s kulisami polnih sodov vina je predstavljala snemalni atelje posebne vrste. Filmarji so se lahko prepričali, da Belokranjci še ohranjajo svoje običaje. Vaški ključar je odprl pipo na sodu, da je pritekla žlahtna kapljica, ki posebej slikovito odseva ob projekciji barvnega filma. Ob tej priložnosti velja v soseski pravilo, da si ga naložiš, kolikor ga moreš nesti, ne da bi te kdo vprašal za račun. Kmalu se je oglasila pesem. Drašičani so brez pevovodje in brez poprejšnjih pevskih vaj ubrano zapeli venček narodnih, nazadnje ‚Prej pa ne gremo dam‘. Snemalec je s kamero obšel še vinograde, steljnike z brezami in poiskal zanimive krajinske motive ter z njimi zaokrožil film o soseski.«*

Lojz Tršan

IN MEMORIAM Vladimir Žumer (1949–2021)

»Najbrž ni poznavalca slovenske arhivistike, ki se ne bi strinjal s trditvijo, da sodi Vladimir Žumer s svojim mnogostranskim prispevkom k razvoju te vede med najpomembnejše slovenske arhiviste vseh generacij. Njegovo delo je izjemno na vseh treh najpomembnejših področjih: pri razvijanju znanstvene arhivske teorije in prakse, pri organizaciji arhivske službe, zlasti tistega dela, ki skrbi za pravilno ravnanje z arhivskim gradivom pri imetnikih (ustvarjalcih), ter pri seznanjanju strokovne in širše javnosti z vlogo in pomenom arhivske službe za zgodovino ozemlja in narodov v mejah današnje slovenske države.«

Te besede so uvod v pregled strokovnega in raziskovalnega opusa dr. Vladimira Žumra, ki mu jih je ob njegovi šestdesetletnici leta 2009 v publikaciji *Arhivi* namenil njegov sodelavec in prijatelj mag. Vladimir Kološa. V njih je strnil monumentalni pomen Žumrovega opusa za razvoj slovenske arhivistike.

Življenjska luč Vladimirja Žumra je ugasnila veliko prehitro. Od nas je odšel veliki strokovnjak, ki je svoje znanje nesebično delil s stanovskimi kolegi, arhivisti in arhivarji, delavci z dokumentarnim gradivom in tudi snovalci kulturne politike na področju varstva arhivske kulturne dediščine. Žumer je pustil pečat na številnih področjih arhivskega strokovnega dela in je veljal za nesporno avtoriteto.

Rodil se je 26. avgusta 1949 v Voklem pri Kranju. Po diplomi iz zgodovine in sociologije leta 1973 na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani se je zaposlil v Zgodovinskem arhivu Ljubljana. Ves čas svojega trinajstletnega službovanja v ljubljanskem regionalnem arhivu, med leti 1973 in 1986, je vodil Enoto za zunanjo ljubljansko regijo. Veliko pozornosti je posvetil strokovni obdelavi gradiva in njegovi valorizaciji, ki sta bila potrebna prenove in standardizacije. Prav valorizacija je področje, ki se mu je Žumer posvečal sistematično. Svoje znanje je strnil v magistrskem delu z naslovom »Osnove valorizacije dokumentarnega gradiva po letu 1945«, ki ga je zagovarjal leta 1994 na Oddelku za zgodovino Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, in tudi v doktorski disertaciji z naslovom *Vrednotenje zapisov javne uprave v Republiki Sloveniji*, ki jo je zagovarjal leta 2007 na Filozofski fakulteti Univerze v Zagrebu. Znanstveni deli sta bili plod več desetletij praktičnih izkušenj in sodelovanja z ustvarjalci dokumentarnega ter arhivskega gradiva. Uvrščata se v njegov ustvarjalni opus, ki obsega več kot 170 bibliografskih enot.

Leta 1986 je poklicna pot Vladimirja Žumra iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana popeljala v Arhiv Republike Slovenije, kjer je kot še vedno mlad in obetaven arhivist najprej postal svetovalec direktorice Marije Oblak Čarni za koordinacijo in razvoj arhivske službe, že leto kasneje pa tudi njen namestnik. Kot zapiše Vladimir Kološa v spominjanjih na ta čas, »sta /.../ septembra leta 1986 odšla na trimesečni specialistični študij v Moskovski državni zgodovinsko-arhivski inštitut. Tam me je v številnih prijateljskih pogovorih presenečal s svojim strokovnim znanjem in izoblikovanimi načrti za prihodnost Arhiva Republike Slovenije in slovenske arhivistike.« Da bi to vizijo lahko izpolnil, je Vladimir Žumer moral počakati do leta 1993, ko je postal direktor Arhiva Republike Slovenije, ki ga je vodil do leta 2004.

Devetdeseta leta preteklega stoletja so bila v slovenski arhivistiki zelo naporena in prelomna. Žumer je moral osrednjemu državnemu arhivu zagotoviti nove prostore, ki bi lahko zadostili obsežnim prevzemom povojnega arhivskega gradiva ob osamosvojitvi Republike Slovenije ukinjenih republiških upravnih in pravosodnih organov, samoupravnih interesnih skupnosti, organizacij združenega dela in družbeno-političnih organizacij. Kot se je ob njegovem sedemdesetem življenjskem jubileju spominjala dr. Ljuba Dornik Šubelj v njenem razmišljanju, objavljenem v publikaciji *Arhivi* leta 2020 o Žumrovi življenjski in strokovni poti, je imel »/.../ pomembno vlogo pri izvedbi ukinitve tako imenovanih specialnih arhivov in organizacijske vključitve teh v Arhiv Republike Slovenije. Družbene spremembe leta 1990 so namreč omogočile, da je osrednji slovenski državni arhiv z vključitvijo dotlej samostojnih Zgodovinskega arhiva CK ZKS (1990) in Arhiva Inštituta za zgodovino delavskega gibanja (1992) prvič po ustanovitvi leta 1945 pod svojo streho na državni ravni združil tudi arhive, ki so bili dotlej neformalno, a v resnici pod posebnim nadzorom 'Zveze komunistov'«. Proces ukinjanja specialnih arhivov je zaključil leta 1998, ko je del državnega arhiva postal tudi nekdanji arhiv Ministrstva za notranje zadeve. Posebno prelomen je bil proces pridobivanja ohranjenega arhivskega gradiva Službe državne varnosti in njenih predhodnic ter tudi Slovenske obveščevalno-varnostne agencije. Z uspešno izvedenim projektom je bila omogočena splošna uporaba tega arhivskega gradiva za znanstvene, pravne in tudi druge namene. Prav pravna varnost državljanek in državljanov je bilo področje, ki se mu je Žumer posvečal z vso odgovornostjo. V času njegovega vodenja je arhiv izdal več kot sto tisoč potrdil in kopij arhivskih dokumentov, s katerimi so posamezniki

ali družine dokazovale krivice, povzročene med drugo svetovno vojno in po njej.

Žumrovo vodenje Arhiva Republike Slovenije se je zaključilo leta 2004, ko mu ni bil podeljen nov mandat za direktorja arhiva. Kot se spominja Ljuba Dornik Šubelj, naj bi Žumer imel na to leto sladko-kisle spomine. Politika ga je namreč odstavila, stroka pa nagradila. Istega leta je namreč Vladimir Žumer prejel Aškerčevo nagrado, najvišje priznanje arhivske stroke za življenjsko delo, ki ga podeljuje Arhivsko društvo Slovenije. Žumru je nagrada pomenila izziv. Ni se ustavil. Prevzel je vodenje Arhivskega centra za strokovni razvoj, ki ga je vodil do svoje upokojitve. Posvetil se je svetovanju ustvarjalcem dokumentarnega in arhivskega gradiva, reševanju najzahtevnejših strokovnih vprašanj in tudi spremembam arhivske zakonodaje. Vključil se je tudi v razprave v času arhivskih referendumov leta 2011 in 2014, ko je opozarjal na pomen in vrednost arhivske kulturne dediščine.

Svojemu delu je ostal zvest tudi po upokojitvi, čeprav je mesto v prvih vrstah prepustil mladim kolegom, ki jih je pomagal sooblikovati in izobraziti skozi leta strokovnega sodelovanja. Nov navdih je našel na svojih številnih poteh in potovanjih, na katera se je podal s soprogo Francesko. Še posebno na pešpoti v Santiago de Compostela.

Slovenski arhivi, arhivistke in arhivisti s smrtjo Vladimirja Žumra nismo izgubili le velikega arhivskega strokovnjaka, lucidnega sogovornika, temperamentnega razpravljavca, ampak predvsem srčnega prijatelja in sodelavca.

Naj počiva v miru.

dr. Gregor Jenuš